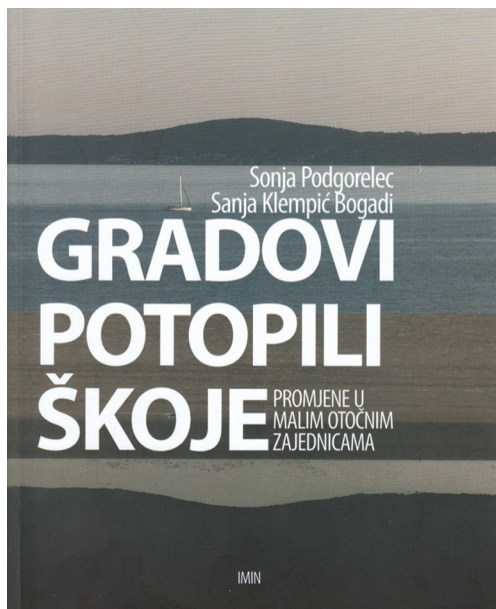

PRIKAZI KNJIGA

Sonja PODGORELEC, Sanja KLEMPIĆ BOGADI: *Gradovi potopili škoje, Promjene u malim otočnim zajednicama*, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, 2013., 189 str.

Monografija autorica Sonje Podgorelec i Sanje Klempić Bogadi bavi se problematikom hrvatskih otoka. Autorice su provele geografsko, demografsko i sociološko istraživanje na naseljenim otocima koje je rezultiralo knjigom objavljenom na ukupno 189 stranica te podijeljenom u sedam osnovnih poglavlja obogaćenih s ukupno 38 tablica i 37 grafičkih priloga.

U uvodnom dijelu autorice razmatraju što je to otok, kako ga definirati i na koji način ga istraživati. Cilj njihova istraživanja je opisati temeljne procese i najvažnije promjene u načinu života zajednica malih hrvatskih otoka od 1960-ih do danas, a istraživanje je obuhvatilo uglavnom pet naseljenih otoka šibenskog arhipelaga.

Drugo poglavlje bavi se procesom migracije koji je praktički dio otočne rutine. Poglavlje je podijeljeno u dva potpoglavlja od kojih se prvo bavi općenito otočnom demografijom, a drugo je posvećeno migracijskim tokovima na šibenskim otocima te tipologiji otočnih migranata. Detaljni pregled kretanja broja stanovnika šibenskih otoka

od prvoga službenog popisa stanovnika do najnovijeg provedenog 2011. godine pokazuje da su navedeni otoci doživjeli demografski maksimum još davne 1921. godine. Premda je proces emigracije započeo i prije toga, demografsko pražnjenje otoka posebno je evidentno u drugoj polovici 20. stoljeća. Kao jedan od važnijih uzroka emigracije, autorice navode nepovoljna gospodarska kretanja.

U trećem poglavlju autorice istražuju ekonomiju malih otočnih zajednica i transformaciju otočnog prostora koja je posljedica promjena u ekonomskom razvoju. S obzirom na to da su otoci malene, prostorno izolirane cjeline, brojna su ograničenja razvoja otočne ekonomije. Šibenski otoci tradicionalno su pripadali ruralnim ekonomijama, slično kao i većina ostalih naseljenih hrvatskih otoka. U 20. stoljeću, posebice u njegovoj drugoj polovici, poljoprivreda gubi važnost te ju zamjenjuju produktivniji sektori poput turizma. Turizam je i jedan od značajnijih čimbenika preobrazbe otočnoga krajolika. Stoljetni sklad i vizura otočnih naselja narušeni su izgradnjom predimenzioniranih objekata nemediterranske arhitekture, a nekoć agrarni krajolik nerijetko je prepušten sukcesiji autohtone sredozemne vegetacije. Unatoč smanjenju ukupnog broja stanovnika, ukupni fond stanova se značajno povećao između 1971. i 2001. godine, s time da je značajno povećan udio stanova koji se koriste za odmor i rekreaciju. S obzirom na takve trendove, autorice upozoravaju na prijetnju ozbiljne devastacije otoka i uništenje prirode kao temeljnoga otočnog resursa.

Četvrto poglavlje posvećeno je otočnoj zajednici, posebno malim otočnim zajednicama koje su se uslijed društvene transformacije ruralnih društava našle između ruralnoga i urbanoga načina života. Posebna pozornost posvećena je istraživanju društvenih aspekata kvalitete života u otočnoj zajednici. Autorice u ovom poglavlju donose rezultate empirijskog istraživanja koje se, uz ostalo, bavilo osjećajem prihvaćenosti u mjestu u kojem ispitanici žive te odnosom prema turistima i prema doseljenicima.

U petom poglavlju autorice donose rezultate empirijskog istraživanja koji se odnose na način života na malim otocima. Ispitanici s otoka odgovarali su na anketna pitanja vezana uz prednosti i nedostatke otočnog života, osjećaj sigurnosti, način provođenja slobodnog vremena, osjećaj usamljenosti te općenito o obiteljskom životu. Dvije najizraženije prednosti života na otoku koje ističu otočni ispitanici su miran život, ljepota prirode i čistoća okoliša. Od najvećih nedostataka otočani često ističu izoliranost i nedostatak zdravstvene zaštite.

Posljednje poglavlje prije zaključka donosi rezultate istraživanja vezane uz kvalitetu života. Posebno je obrađena problematika prometnog povezivanja otoka s kopnom te potom otočni sadržaji, zdravstvena, institucijska i izvaninstitucijska skrb. Zadnje potpoglavlje donosi subjektivnu procjenu zadovoljstva životom. Najveći dio ispitanika ocijenilo je osobne kvalitete života ocjenom *dobra*. Ono čime su ispitanici osobito zadovoljni je osobna sigurnost, a potom i način provođenja slobodnog vremena.

U zaključnom poglavlju autorice navode da se geografska udaljenost od kopna pokazala vrlo značajnom u demografskom razvoju otoka, pri čemu demografska snaga zajednice s udaljenošću slabi. No udaljenost od kopna nije se pokazala značajanim čimbenikom depopulacije jer su njome podjednako zahvaćeni svi otoci neovisno o njihovoj udaljenosti od kopna. Autorice su knjigu zaključile riječima jednog ispitanika koje jasno daju do znanja u kojem bi se smjeru otoci trebali dalje razvijati te kako bi se lokalne i državne vlasti trebale odnositi prema otocima. Ključna je izjava u kojoj ispitanik kaže: "Prema otocima se maćehinski odnose. Otoci su još uvijek balast."

Knjiga je rezultat znanstvenog istraživanja u kojemu su analizirani dostupni statistički demografski i gospodarski pokazatelji, a uz to je provedeno empirijsko istraživanje na otocima među otočanima čime je upotpunjena slika socio-geografskog razvoja šibenskih otoka. Empirijsko istraživanje posebno je vrijedno jer se jedino konzultiranjem otočana i njihovim izravnim uključivanjem u istraživanje može zaokružiti cijela priča o otocima, otočnim problemima i budućoj perspektivi razvoja otoka. Stoga ovu knjigu treba preporučiti svima koji se bave otocima s geografskog, ekonomskog ili sociološkog aspekta, ali i svima onima koji doista žele znati kako izgleda život na otoku i kamo idu naši otoci. Već naslov knjige govori o tome da su *gradovi potopili škoje*, tj. urbanizacija i deruralizaciji doveli do toga da su pojedini otoci koji su isključivo ruralni prostori izrazito depopulirani i na rubu izumiranja.

Anica Čuka